

Post-Truth Çağında Haber Medyasına Güvenin Yeniden Sorgulanması Üzerine Bir İnceleme: “Joe Biden Boşlukla Konuştu”

An Analyze on the Re-questioning of Trust to News Media in the Post Truth Age:

“Joe Biden Talks to the Air”

Gülsün BOZKURT*

Araştırma Makalesi Research Article

Başvuru Received: 20.11.2022 ■ Kabul Accepted: 13.07.2023

ÖZ

İnsan yaşamını önemli dokunuşlarla dönüştürme gücüne sahip olan teknoloji, farklı amaçlar için kullanılabilir. Teknolojinin mahiyeti bir anlamda, onu kullanan insan ve toplumların temelde neyi elde etmek istediklerine göre şekillenir. Teknolojik atılımların bir sonucu olan dijital dünya olgusu, yaşamı sosyal ağlar üzerinden yeniden inşa etmektedir. Dijitalleşmeyle birlikte yaşanan pek çok gelişme kitle iletişim araçlarının geleneksel anlamlarını da dönüştürmektedir. Teknolojinin imkânlarında herhangi bir enformasyonun kolaylıkla kamuoyunun ilgisini çekebilecek bir formda haberleştirilmesi söz konusudur. Kamuya gerçeklerin aktarılması bağlamında önemli bir unsur olan haberin, post-truth kelimesinin temsil ettiği yalan, sahte gerçeklik gibi tanımlamalarla birlikte kullanılması haber medyasına olan güveni yok etmektedir. Bu kapsamda örnek bir olay incelemesi üzerinden ABD Başkanı Joe Biden'in katıldığı bir açılış sonrası yapmış olduğu konuşmaya ait görüntülerin pek çok haber mecrasında ele alınış biçimleri incelenmiştir. Üç aşamada ele alınan bu örnek olay; yayınlandığı mecra, sunuş biçimi ve aldığı yorumlar üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmada dijitalin domine ettiği post-truth çağında zedelenen haber medyasına güvenin yeniden inşası için neler yapılabileceğinin sorgulanması amaçlanmaktadır. Ayrıca mevcut enformasyonu ve haberi doğru bir şekilde okumak ve anlamak için bilhassa her şeyin hızla şekillendiği bu yüzyılda medya okuryazarlığı anlayışının geliştirilmesinin ne denli önemli olduğunun da altı çizilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Post-Truth, Haber Medyası, Yalan Haber, Haberde Teyit, Örnek Olay İncelemesi.

ABSTRACT

Technology, which has the power to transform human life with important influences, can be used for different purposes. The nature of technology is shaped by the purpose and desire of the people and societies that use it. The phenomenon of the digital world, which is a result of technological improvements, reconstructs life through social networks. Many changes and developments which take place with digitalization transform the traditional understanding of mass media. With the technological opportunity, it is possible to manipulate and publish any information in a form that can easily attract the attention of the public. The use of news, which is a key factor in conveying the facts to the public, together with definitions which the Word post-truth represents, such as lie, false reality, destroy the trust in news media. In this context, the way of making news of some media channels about the President of the USA, Joe Biden, who attended and gave a speech at an opening ceremony, is examined as a case study. This case study, which was handled in three stages, was tried to be explained through the published platform, the way it was represented and the comments it received. This study targets to question what can be done to rebuild trust in the new media which was damaged during the post-truth era dominated by digitalization. In addition to that, in order to analyze and understand the news and information correctly, the importance of developing the media literacy mentality, specifically in this century where everything is formed extremely quickly, is underlined as well.

Keywords: Post-Truth, News Media, False News, News Confirmation, Case Study.

Giriş

Dijitalleşmeyle birlikte radikal dönüşümlerin yaşandığı yeni medya alanında hem medya pratikleri hem de toplum, siyaset ve medya bağımlılığı açısından farklı yaklaşımlar ortaya çıkmaktadır. Yasama, yürütme ve yargının yanında dördüncü güç olarak konumlanan medyanın dijital dönüşümle birlikte anlamı, idealde var olma gerekçesi ve amacı da değişmeye başlamıştır. Gerçeğin kamuya aktarılması konusundaki bilinçli ve sorumlu medya yaklaşımı dijitalin imkânlarıyla onun istenilen şekilde yaratılmasına doğru evrilmiştir. Bu nedenle sosyal bilimlerde farklı alanlarda kullanılan Post-Truth kavramının en çok medya ve haberle ilişkilendirilmesi tesadüfi değildir.

Son dönemlerin en popüler kavramlarından biri olan "Post-Truth" hakkında birçok şey yazılmış ve yazılmaya da devam etmektedir. Kavramın tanımlanması ve boyutlandırılması disiplinler özelinde değişse de temelde anlam arayışının bir gerçeklik sorgulamasına işaret ettiği söylenebilir. Düşünsel olarak insanın gerçeği sorgulaması ise yeni bir durum değildir. Antikçağ düşünce geleneğinden bu yana gerçeğin ne olduğu veya nasıl tanımlanabileceği, insanın gerçeklik arayışı üzerine uzun felsefi sorgulamalar yürütülmüştür. Çünkü gerçek yalnızca olgusal durumlarla ilgili bir betimleme değil, algısal çıkarımlara yön veren yani bir anlamda hakikatin ortaya çıkmasında da yardımcı bir enstrümandır.

Ortaya çıktığı günden bu yana çeşitli versiyonlarla kullanılan Post-Truth kavramı, bir yandan çağı etkilemekte bir yandan da çağın karakteristik özelliklerini yansıtmaktadır. Yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanan kavram, gerçeğe ilişkin tutumlarla ilgili güncel kaygıları ele almanın bir ifadesidir. Çağın şekillendirdiği teknolojiye bağlı olarak ortaya çıkan yeni medya ortam ve araçlarının etkisinde hem toplumsal yapı hem de bireysel tutum ve davranışlar hızla dönüşmektedir. Enformasyon ve enformasyonun nasıl elde edildiği süreci de bu değişimin en önemli dinamiklerinden biridir. Ortaya çıkan yeni türden medyalar aracılığıyla bilgi edinme, bilgiyi yayma ve

paylaşma seçenekleriyle bunların çeşitli amaçlar doğrultusunda kullanılabilirliği gerçeğe ilişkin geliştirilen tutum ve yaklaşımların da değişmesine neden olmaktadır.

Dijitalleşmenin yapılandığı sürekli enformasyon düzleminde enformasyonun güvenilirliği sorununa başka türden yeni soruların eklendiği açıktır. Fakat Post-Truth'un kullanımında gerçeğin sürekli bir biçimde yeniden kurgulanması anlayışını yalnızca bu çağla ilişkilendirmek bir anlamda diğer dönemlerde her zaman gerçeğin saf hâliyle vücut bulduğunu iddia etmektir. Teknolojinin geldiği nokta gerçek üzerinde oynama, insanları oyalama taktiklerini hayal edilemeyecek boyutlara taşımayı başarmış olsa da gerçeğin sahiciliği konusunda insanın içgüdüsel olarak geliştirdiği şüphe etme refleksi yalnızca belli bir döneme indirgenemeyecek bir özelliktir. Bu nedenle günümüzde yaygın kullanılan "Post-Truth" kavramına yönelik düşünceleri yeni bir düşüncenin ortaya çıkması olarak değil her dönemin kendi koşullarındaki gerçeklik arayışının bir uzantısı olarak yorumlamak yerinde olacaktır.

Post-Truth kavramı yeni bir kavram olmamasına rağmen, Oxford Üniversitesi tarafından yılın sözcükleri arasında seçilinceye kadar bu kadar popüler değildi. Kavramın kesin bir tanımlaması yapılamadığı gibi herkes kavramı kendi anlamlandırması üzerinden yorumlamaktadır. Kavramla ilgili yapılan en yanlış genellemelerden biri, kavramı doğrudan yalanla eş anlamlı bir şekilde kullanmaktır. Her ne kadar Post-Truth, içinde yalan içeren anlamlara göndermelerde bulunuyorsa da temel sorun gerçekle ilgili doğru bir beyanda bulunmamak değil eldeki güç ve imkânlarla bizzat gerçeğin kendisini kurgulamaktır.

Her disiplinin kendi bünyesinde kullandığı bir kavram olan Post-Truth'u doğru bir şekilde anlamak ve açıklayabilmek özellikle haber medyası açısından son derece önemlidir. Odağında gerçek bulunan pek çok farklı disiplin olmasına rağmen haber medyasının idealde var olma gerekçesi bizzat gerçeğin olduğu gibi kamuya aktarılması sorumluluğuna dayandırılmaktadır. Her ne kadar

haberler kamu yararı ve uluslararası çıkarlar gibi bazı temel ilkeler gereğince çarpıtılabilir de er ya da geç gerçek tüm çıplaklığıyla nihayetinde ulaşılabilir bir şeydir. Haberciler zaman zaman türlü gerekçelerle bazen gerçeği değil gerçeğin yalnızca bir bölümünü veya gerçeğin farklı yorumlarını aktarabilirler. Fakat nihayetinde gerçeği çıplak hâliyle de bilirler. Post-Truth çağında haber medyasının ulaşmaya çalıştığı gerçek en baştan politik düzlemde kurgulanan ve aslında hiç olmayan bir gerçektir. Yani habercinin ulaşmaya çalıştığı gerçeğin kendisi en başından beri zaten hiç yoktur. Dolayısıyla gerçeğin aktarılması noktasında habercilik refleksiyle atılan her adım gerçek olmayan bir temel üzerinden ilerlemektedir. Bu nedenle pek çok açıdan eleştirilebilecek olan Post-Truth öncesinin haber medyasında er ya da geç yine de gerçeğin kendisine ulaşma imkânı mevcuttur. Bu nedenle bugün dijitalin havuzunda her geçen gün başka bir ivme kazanan haber medyası için gerekli güvenin yeniden inşa edilebilmesi için bir an önce Post-Truth çağından çıkış yollarının aranması gerekmektedir. Çünkü insan, tarihsel düzlemde yalana dayanmayan bir zemin üzerinde hareket edebilmek için zaten büyük ve uzun mücadeleler vermek zorunda kalmıştır. Bugün bilimin aydınlattığı bir düzlemde hiçbir canlının yaşama hakkını dışarda bırakmayan küresel çözümlere ve de gerçeğin kendisine her zamankinden daha çok ihtiyaç duyulmaktadır.

Bugün mevcut enformasyonun oluşması ve yayılmasında en önemli araçlar halini alan yeni medya platformları en temel biçimiyle mesleki bir profesyonellik gerektiren "haber" olgusunu da doğrudan etkilemektedir. Akıllı teknolojilerle her an her yerde bilgiye ulaşılması ve ulaşılan bilgilerin sürekli farklı yeni medya ortamlarında paylaşılması en doğru enformasyonun ne olduğu noktasında sistemsel bir sorun oluşturmaktadır. Bu çalışmada da bu sistemsel sorunun giderilmesine yönelik neler yapılabileceği yani; hakikat ötesi çağda haber medyasına güvenin nasıl yeniden inşa edilebileceği üzerinden bir tartışma amaçlanmaktadır. Haberin gerçek mahiyeti ve kavramın haber olgusundaki gerçekliği zedelemesi, yeni medya alanında da bir an önce haberciliğin gerektirdiği meslek etik ilkelerin işlevsel kılınması gerekliliğini gözler önüne

sermektedir. Post-Truth kavramının haber medyası üzerindeki olumsuz etkilerinden kurtulmak için bu çağı ve kavramı arkada bırakabilmenin bir başka ifadeyle Post-Truth çağından çıkabilmenin yolları üzerine düşünmek, düşündürmek hedeflenmektedir. Konuya ilişkin literatürdeki mevcut genel kabullerle birlikte eleştirel yaklaşımların da göz önünde bulundurulacağı bu çalışmada, başlangıçta kavramın ne olduğu, nasıl ortaya çıktığı ve neden bu kadar popüler hale geldiği betimsel bir şekilde incelenecektir.

Çalışmayı somutlaştırabilmek adına küresel bir figür olan ABD Başkanı Joe Biden'ın medyada geniş yer bulan "boşluğa konuşma" görüntülerinin farklı mecralarda nasıl yer bulduğu ve kamuoyunun bu görüntülere tepkileri ele alınmıştır. Başkan seçilmesinden sonra sürekli medyada fiziksel açıdan zayıf yönlerini ortaya çıkartabilecek görüntülerin gerekli doğrulamalar yapılmadan kullanılması esasında post-truth çağında haber medyasına güvenin neden sorgulanması gerektiğini de açıklar niteliktedir. Yalan haberin yayılmasında ve izleyiciler tarafından kolaylıkla benimsenmesine yol açan yeni medya araçlarının aynı şekilde bu yalanlarla başa çıkılmasını sağlayan ortamları da inşa etmesi bünyesindeki olumlu ve olumsuz olma durumunu da kendiliğinden kanıtlamaktadır.

"Yalan" Üzerine Düşünmek

Aristoteles'e göre insan doğası gereği bilmek ister (Aristoteles, 2000). Bu bilme isteği bazen insanın çağdan çağa atlamasına, çağın zorluklarını alt etmesine, koşulları değiştirebilmesine ve bir anlamda sürekli bir yeniyi keşfetmesine olanak tanımıştır. Aynı zamanda bu bilme isteği bazen de insanın her şeyden şüphe etmesine, anlamak için doğrudan inanmasına ya da belli dönemlerde yalnızca bilimsel verilere güvenmesine neden olmuştur. Bugün ise insan istemese bile bilmek zorunda olduğu yığınla enformasyon, haber, içerik ve görüntüyle karşı karşıya kalmaktadır. Artık mesele yalnızca bilgiye ulaşmak veya bilmeyi istemekle ilişkili değil neyi, nasıl ve ne kadar bilebileceğimizin bizim dışımızda sürekli belirlenebilmesiyle ilişkilidir.

Herhangi bir konuda gerçeğe olduğu gibi ulaşabilmenin bir yolu o konudaki uzmanlar ve bilim tarafından keşfedilen bilginin saf haline erişebilmektir. İnsan içten içe bunun olabileceğini duyumsamak istese de fiziki dünyanın işleyişi ne yazık ki bu şekilde değildir. Kitlelere bu saf bilgiyi aktarma misyonu üzerinden belli bir güç edinen haber medyası çağın koşullarında ne yazık ki idealde taşıdığı bu görev bilincinden sapmalar gösterebilmektedir. Siyaset ve medyanın karşılıklı bağımlı ilişkisi birçok noktada haber medyasının görevlerini medya ve siyasi elitlerin çıkarları doğrultusunda güncelleyebilmektedir. Tarihte düşünce ve praksisin yalana dolandığı birçok farklı deneyim bulunmasına rağmen bilim ve teknolojinin referans olduğu bugünün toplum yapısında yalanın bu kadar merkezi bir konumda yer alabilmesi oldukça şaşırtıcıdır.

Keyes'e göre, Homo Sapiens hem gerçekten konuşabilen hem de yüksek sesle yalan söyleyebilen tek türdür. Bu beceri evrim sürecinde insana avlanma, pusu kurma gibi pek çok konuda önemli üstünlükler sağlamış olsa da geliştikçe insan bu yeteneğini yalnızca doğadaki diğer canlılara değil kendi türüne karşı da kullanmaya başlamıştır. Doğası gereği yalan söylemeye meyilli olan insan aldatma ve doğruyu söyleme arasında sürekli ikili bir mücadele vermektedir (Keyes, 2019: 31).

Adı ve işlevi değişse de tarih, yalan üzerine üretilen paradokslar ve hikâyelerle doludur. Yalan ve gerçeğin işleyişi toplumların yapısını göre farklılık gösterebilmektedir. Yalan bazı toplumlarda hiç işe yaramazken bazı toplumların DNA'sının ayrılmaz bir parçasıdır. Çünkü fiziki toplumlarda yalan esasında güvenle ilişkili bir kavramdır. Toplumsal güveni inşa eden kaynağın otoritesi yalanın nasıl işleyeceğinin de belirleyicisidir. Örneğin, modern toplumların en önemli dinamiklerinden biri olan bilimsel verilerin bilim önderlerince bazı çıkarlar uğruna dönüştürülmesi veya değiştirilmesi bilimsel verilerin güvenilirliği noktasında mevcut güvenin zedelenmesine, benzer şekilde toplumda önemli bir sorumluluğun taşıyıcısı olan haber medyasının idealde var olma gerekçeleriyle karşı

karşıya gelmesi de insanların haber medyasına güvenmemesine neden olabilir.

Platon Devlet Kitabı'nda yalana iki farklı açıklama getirmektedir. İnsanın hayatındaki önemli şeylere yanlış bir şekilde inanmasını gerçek yalan, insanın kendinden öyle olduğuna inandığı şeyleri ise özdeki yalan olarak tanımlamaktadır. Kişiye ıstırap veren özdeki yalan sıradan yalandan farklıdır. Çünkü özdeki yalan kişinin doğru olduğuna inanmasından kaynaklandığı için bir bilinçsizlik göstergesidir. Kişinin önemli şeyler hakkında geliştirdiği bu yanlış bilinç bir anlamda bireyin varoluşunun gerçekliğine de gölge düşürmektedir. Ayrıca Platon yaşamla ilgili önemli hususlarda hiç kimsenin yanıltılmak istemeyeceğini belirtirken özdeki yalanla gündelik yalan arasına da sınır koymaktadır (Platon, 2007: 72). Cümlelerde kullanılan bazı yalanları ise yararlı bile bulmaktadır. Bilhassa bazı sorular karşısında insana huzur veren, istikrar sağlayan kurmaca öykülerin gerekli olduğunu düşünmektedir. Sorun bu türden yalanlardan değil özdeki varlığı fark edilmeyenlerden kaynaklanmaktadır.

Arendt, "Truth and Politics" çalışmasında siyaset ve gerçeğin iç içe geçmesinden yakınmaktadır (Arendt, 1967). Tüm yalanların aynı olmadığını ifade eden Arendt'e göre, gerçekliğin dokusunda asgari düzeyde bir yalan zaten mevcuttur. Fakat bazı yalanlar olgusal dokuyu tümünden dönüştürecek kadar makro düzeydedir. Bu da çoğu zaman yalandan üretilen yepyeni başka bir gerçekliğin ifadesi anlamına gelmektedir.

Habermas'ın fikir birliği içinde olduğu ontoloji, dil ve iletişimsel eylem teorisi onun hakikat teorisinin felsefi temellerini oluşturmaktadır. İletişimsel Eylem Teorisinde, üç geçerlilik iddiası üzerinden hareket ederek bir ayırım gerçekleştirir: Doğruluk, Normatif Doğruluk ve Samimiyet. Bu üç istemin her biri, dilin bilişsel, etkileşimli ve etkileyici kullanım işlevleriyle ilişkilidir. Gerçekliğin nesnel, sosyal ve öznel olarak üç farklı dünyaya bölündüğü bu üç mod adeta Habermas ontolojisine kök salmıştır (Bufacchi, 2021: 352). Tüm söz edimlerine içkin olan bu her üç iddiayla da konuşurken ve rasyonel iletişim kurarken ilişki kurulmaktadır.

Habermas'ın iletişim teorisine göre içinde yaşanılan dünya yalnızca nesnel dünyası değil aynı zamanda bir yaşam dünyasıdır. Olguların bilinen anlamlarının yanı sıra kişilerin yaşadıklarıyla kazandıkları anlamları da mevcuttur. Bir tür iletişimsel anlaşmayı ifade eden bu düzey zihnin bireysel durumlarından farklıdır.

"İletişimsel eylem bir ortaklaşa yorumlama sürecine dayanır: bu sürece katılanlar sözcelerinde konusal olarak üç bileşenden yalnızca birini vurgulasalar bile, nesnel, sosyal ve öznel dünyalara aynı anda göndermede de bulunurlar. Bu sırada konuşucu ve dinleyici, söz konusu üç dünyanın bağıntı dizgesini, içinde eylem durumlarının ortak tanımlarını yaptıkları yorumlama çerçevesi olarak kullanırlar. Bir dünyadaki herhangi bir şeyle doğrudan doğruya bağlantı kurmazlar, tersine sözcelerini, geçerliliğine bir başka aktör tarafından itiraz edilmesi olasılığına görelileştirirler" (Habermas, 2001: 553). İletişim sürecinde aynı düşüncede olunması ifadenin geçerliliğini kanıtlarken ifadenin özneler arası kabulü ile anlaşma sağlanmış olur. Bu duruma ilişkin Habermas nesnel, toplumsal ve öznel dünyaya denk düşen üç geçerlilik iddiasında bulunur: İlki bir iddianın nesnel dünyadaki gerçeklikle örtüştüğü doğruluk halidir. İkincisi; öznel dünyaya güvenilir, gerçekçi bir göndermede bulunan içtenlik iddiasıdır. Sonuncu iddia ise toplumsal normlarla uyumlu, toplumsal düzlemde geçerli olan uygunluktur (Habermas, 2001).

Bugünün toplum yapısında yalan yalnızca bilimsel veriler veya medya gerçeğinin saptırılmasında değil insanların gündelik yaşam pratiklerinde de doğrudan kullanılmaktadır. Çağın gerektirdiklerine göre tavır geliştirebilme yeteneği olarak yorumlanabilen yalanın günlük ilişkilerde de doğrudan kullanılması her şeyden önce toplumsal değerler alanının yok olması tehlikesini doğurmaktadır. Kötü bir ürünü satma başarısını gösteren pazarlamacının ürüne dair verdiği gerçek dışı bilgiler nasıl sahtekârlık değil ticari kafa veya uyanıklık olarak değerlendirilebiliyorsa bir habercinin bir haberi duyumsatmak istediği biçimde kurgulaması da çoğu zaman habercilik başarısı olarak ele alınabilmektedir. O zaman yalan

yalnızca söylenenlerle ilgili değil aynı zamanda çıkar sağlama amacıyla sürdürülen belli türden davranış ve tutumlarla da ilişki bir kavramdır.

Ağ toplumunun temelini oluşturan en önemli gelişmelerden biri de dijitalleşmedir (Kaya İlhan, 2021: 186). Dijitalleşme etkisinde şekillenen yeni dünya düzeninde yeni medya araçlarının anlam ve işlevi de değişmeye başlamıştır. Çağın hem bir getirisi hem de bir sorunu olan dijitalleşmenin farklı dinamikleri olguların bugüne kadar bilinen ve yerleşen anlamlarında da radikal değişimlere neden olmaktadır. Yalan, uzay ve zamanda kesin koordinatları olan belirli gerçeklerin reddedilmesidir. Fakat bu reddediş bir anlamda gerçek-sonrası gerçeğin doğasını sorgulamayı da içinde barındırırken hakikat sonrasında bu sorgulamaya imkân tanıyacak tüm olanaklar yok edilmektedir. Çünkü hakikat sonrası çağ olgusal gerçekliğin yok edildiği algıları hedefleyen kurmaca bir söylemdir.

Bugünün medya dünyasında pazarlama, propaganda veya spin (döngü) gibi daha saygın bir terminolojiyle ifade edilen yalan, vicdansız ve kötü amaçlı pazar stratejilerinden tutun da kitle imha silahlarıyla ilgili asılsız beyanlara kadar birey ve toplumun bugünü ve geleceğini ilgilendiren pek çok önemli noktada kullanılabilmektedir.

"Post-Truth" Kavramının Yalan Haberle İlişkilendirilmesinin Temelleri

Tüm anlama, açıklama ve tanımlama çabalarına karşın Post-Truth (Hakikat Ötesi) muğlak bir kavramdır. Bu muğlaklığı biraz olsun gidermek ve yanlış anlamaları önlemek için önce "post" (sonrası) kısmını açıklamak yerinde olacaktır. Doğum sonrası veya ameliyat sonrası gibi diğer kavramlar ile 'hakikat ötesi' kavramı arasında temel farklar vardır. Sıradan bir durumda ilk yazılan gruptaki 'sonrası' kronolojik sıralamayı, spesifik bir durumdan veya olaydan sonrasını ifade ederken anlamı genişletilmiş "Hakikat Ötesi"nin de yer aldığı ikinci grup ise farklı bir açılıma sahiptir. "Ötesi" takısı gereksiz ve bu nedenle güvenle atıl olan fikirleri (bizim konumuzda hakikat) refere eder. Oxford Sözlüğü basitçe spesifik bir durum veya olay -savaş

veya maç- sonrasını belirtmek yerine hakikat ötesi kavramındaki "ötesi" anlamını "belirtilen kavramın önemsiz ve ilgisiz hale geldiği zaman" olarak açıklar. Bu nüans 20. yüzyılın ortalarında, ulus sonrası ve ırk sonrası şekilleriyle ortaya çıkmış görünmektedir. Benzer olarak, "ötesi" hakikat sonrasında oluşan bir şeyi kronolojik olarak refere etmez, aksine hakikatin artık gereksiz olduğu, anlamsızlaştığı ve yeni gerçeklik ile değiştirildiğini belirtir (Bufacchi, 2021: 348). Bu durumda kronolojik olarak ileriye işaret eden "Post" ön ekinin gerçeğin sorgulanması dolayısıyla doğrunun, hakikatin açığa çıkmasının son bulduğu bir etkinliği işaret etmesiyle açıklamak yanlış olmaz. Öyle bir çağ ki tüm anlamını esasında hakikatin, hakikat arayışının son bulduğunu ilan etmesinden elde etmektedir. Bu nedenle Post-Truth kavramı her şeyden önce olumsuz bir etkinliğin ifadesi olarak yorumlanabilir.

Oxford English Dictionary (OED) "Hakikat Ötesi"ni şu şekilde tanımlamaktadır: "Bir sıfat olarak Hakikat Ötesi, nesnel hakikatlerin belirli bir konu üzerinde kamuoyunu belirlemede duygulardan ve kişisel kanaatlerden daha az etkili olması durumudur." Bu tanımlama hakikat ötesi kavramının kavramsal açıdan analizi için iyi bir başlangıç noktasıdır. Fakat bu tanımlama ile önerilenden çok daha fazlası mevcuttur. OED tanımlaması, hakikatin objektif doğasının aksine, hakikat ötesinin subjektif kısmını merkeze koyar ki bu potansiyel olarak yanlış bir yönlendirmedir. Öznelsellik hakikat ötesinin önemli bir karakteristiği olmakla birlikte önemli, ayırıştırıcı felsefi ve sosyal eleştiri karakteristiği değildir. Hakikat Ötesi'ni neyin rahatsız edici bir politik kavram yaptığını görmek için kavramı, kolaylıkla birbiri ile karıştırılan yalan ve saçmalamadan ayrı tutabilmek gerekmektedir.

2016 yılında Oxford Sözlüğü tarafından yılın sözcükleri arasında yer alan post-truth kavramı yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Post-Truth kavramının yılın sözcükleri arasında yer almasında 2016 yılında ABD'de gerçekleşen başkanlık seçimi ve İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden çekilip çekilmeyeceği konusunda yapılan referandum süreci etkili olmuştur (Alpay, 2017: 24). Kavramın tam bir uzlaşa sağlanamayan Türkçe karşılığı yerine

en çok "post-gerçek, post-hakikat, post-olgusal, hakikat sonrası, gerçek ötesi, gerçeklik ötesi, hakikat ötesi, doğruluk sonrası, doğru ötesi, gerçek veya gerçeklik sonrası, gerçeğin ötesi, gerçek üstü, sahte gerçeklik, öznel gerçekleme, inanılmış gerçeklik gibi kavramlar kullanılmaktadır (Terzi, 2020: 220).

Yalan ile gerçek ötesi ayrımını somutlaştırmanın ideal yollarından biri politik arenaya göz atmaktır. Çünkü ikna ve inandırmaya ihtiyaç duyulan politik alanda yalanları doğru göstermenin bir yolu da politik dili etkili kullanmaktır. Hangi düşüncede olursa olsun bütün varyasyonlarıyla birlikte tüm siyasi partiler yalanları doğru ve cinayeti saygın kılmak ve saf rüzgâra sağlam bir görünüm vermek için politik bir dil tasarlarlar (Orwell, 1946).

Son zamanların iki Amerika Başkanı Bill Clinton ve Donald Trump'ın ifadeleri karşılaştırılması politik düzlemde hakikat sonrası ile yalan arasındaki farkı daha net bir şekilde ortaya koymaktadır. 6 Kasım 2012 tarihli Donald Trump'ın Tweet'ir paylaşımı: "Global ısınma kavramı Çin tarafından Amerika üreticilerinin rekabetçiliğini önlemek için çıkarılmıştır." İkincisi Bill Clinton'un 26 Ocak 1998 tarihli tanıklığı: "Amerikan toplumuna bir şey söylemek istiyorum, beni dinlemenizi istiyorum, tekrar söyleyeceğim, Miss Lewinsky ile seks ilişkim olmadı."

Clinton nihayetinde bu davadan senato kararıyla beraat etse bile böyle bir konunun öznesi olması uzun süre tartışılmış ve bu olay nihayetinde O'nu siyasi arenanın dışına itmeye yetmişti. Trump'ın gerçekle ilişkisi ise Clinton'ınkinden daha çarpıcı ve tehlikelidir. Trump Washington Post, The New York Times ve CNN de aralarında bulunduğu birçok önde gelen ana medya kuruluşlarına yönelik aralıksız sahte haber suçlamalarında bulunarak mevcut gerçekleri uzun bir süre küçümseyerek görmezden gelme eğilimi sergilemiştir. Trump'ın bu tutumu yalnızca belirli gerçeklerin inkâr edilmesi değil aynı zamanda gerçekler hakkında konuşmayı mümkün kılan teorik alt yapının da tahrip edilmesi anlamına gelmektedir. Clinton bir anlamda yaşadığı bir olayı kendi çıkarımına göre yorumlamıştır. Her ne kadar

O'nun yorumlaması kamunun yorumlamasından farklı olsa da burada gerçeklik düzlemine ilişkin bir yanıltma çabası söz konusu değildir. Aksine Trump, yalnızca gerçeği inkâr etmekle kalmayıp görevden alınmasını bir "karmaşa" ve "cadı avı" olarak lanse edip gerçeğin tartışıldığı meşru düzlemi de nesnel olmayan bilgilerle sürekli baltalamaya çalışmıştır. Trump'un bu tutum ve davranışını Post-hakikat tavrının tipik bir örneği veya yansıması olarak değerlendirmek yanlış olmaz.

Belirsiz bir kavram olan Post-Truth'un yine de doğrudan yalanla karıştırılmaması toplumdaki demokrasi dokusunun sağlıklı işleyişi için son derece önemlidir. "Post" ekinin öncekini değersiz kıldığı ve rahatlıkla atılabileceğine atıfta bulunulan kavramla bir anlamda gerçeğin artık modasının geçtiği, gerçekle bir işimizin kalmadığı inancı ifade edilmek istenmektedir. Sonuçta yalan söyleyen politikacılarla başa çıkılabilecek toplumsal ve bireysel algoritmalar geliştirilebilse de toplumdaki düzenin sağlıklı işlemesi adına politikacıların kendi çıkarları uğruna gerçeği gayri meşru bir düzlemde sürdürmeleri göze alınamaz bir durumdur.

Post-Truth'la İlişkilendirilebilecek Bir Haber Medyası Örneği: "Joe Biden Boşlukla Konuştu" İddiası

Bir kitle iletişim olgusu olan medya, günümüz koşullarında yaşamın vazgeçilmez enstrümanlarından biri haline gelmiştir. Teknolojinin gelişmesi küreselleşen dünyada etki gücünü çok geniş alanlara taşıyan bir medya gerçeği yaratmaktadır. Bugün medya hem çok büyük bir sektör hem de toplumu ve bireyi etkileyen çok güçlü bir mekanizmadır.

Temel ideolojisi kitlelerin haber alma özgürlüğüne dayanan medya bugün elinde bulunan güçle kitlelere istediği biçimde yönlendirme, istediği kişileri gündeme getirme, sanal bir gündem oluşturma gibi önemli etkilere sahiptir. Bunların yanı sıra kitleler farklı medya araçları sayesinde dünyada olup biten gelişmeler hakkında kolayca bilgi sahibi olabilmektedir. Medya sayesinde edinilen bilgilerin incelenmesi kişilerin farklı konularda kendi fikirlerini geliştirmesine olanak tanımaktadır. Yani medya sunduğu alternatiflerle

bir anlamda insanların gerçeğe ulaşmasına aracı olabilir. Diğer yandan medya aynı zamanda çağın koşullarında giderek gerçeğin temel biçimlendiricisi halini almıştır (Uzun, 2011: 69). İçeriği iletmek istediği mesaja veya halkın duymak-görmek istediklerine göre belirleyen bir medya düzlemi bunu rahatça gerçekleştirebilir. Farklı formatlarla sürekli gündemde tutulan benzer içerikler istenilen mesajı bir şekilde kitlelere ulaştırmaktadır.

Olabildiğince fazla sayıda insana ulaşma çabası tüm medya endüstrisinin en temel arzusudur. Bu nedenle de her kitle iletişim aracı daha fazla izlenmek, dinlenmek veya takip edilmek için mevcut olanı sürekli daha ilgi çekici kılma eğilimindedir. Oysa haber en yalın biçimde kamuoyunu aracısız bir dille haberdar edebilme uğraşdır.

Küreselleşmenin hızı, boyutu ve iletişim teknolojilerinin geldiği nokta gittikçe parçalanın küresel bir bilgi fazlalığı yaratmaktadır. Böyle bir durumda her ne kadar haber olaya ilişkin bir şey olsa da her olayı haber diye değerlendirmek mümkün değildir. Bu nedenle özellikle günümüz koşullarında bir dakika içinde güncelliğini yitirebilen her türlü enformasyon yığınının karşı olayı haberden ayırmayı gerekli kılan bir habercilik çerçevesi gerekmektedir. Normal şartlar altında haber değeri bize bu çerçeveyi sağlayan en temel ilkeleri vermektedir. Örneğin; bir olayın yeni, önemli, ilginç ve yakınımızda gerçekleşmiş olması haberi değerli hale getiren unsurlardan bazılarıdır (Bozkurt Meriç, 2021: 34-35). Fakat günümüz teknolojisi haber olmayan her türden olaya da bu özellikleri kazandırabilecek niteliklere, haber medyası da bunun prim yaptığı bir ortama sahiptir.

Dijitalin imkânlarında gerçeğin yeniden boyutlandırılması günümüzde haber kavramının da sürekli sorgulanması ve doğrulanmasını gerekli kılmaktadır. Bu doğrultuda Biden'in "boşluğa konuşma" iddiaları üzerinden yapılan haberlerin incelenmesi post-truth bağlamında haber medyasının dijitalle bağlantılı konumu açısından bir perspektif sunmaktadır.

Teknolojinin yarattığı olanaklarla birlikte haber denilince en çok tartışılan konuların başında yer alan Post-Truth olgusunu somutlaştırmak için aşağıda Amerikan Başkanı Joe Biden'ı konu alan örnek bir olay üç aşamada incelenmiştir. Birinci aşamada konuya ilişkin Youtube, Online Gazeteler, TV kanalları, Twitter, Instagram, Facebook ve Ekşi Sözlük gibi genel söyleme alternatif olarak kabul edilen platformlarda bu konuda üretilen içeriklerden bazıları seçilmiştir. İkinci aşamada; arama motoruna "Biden boşlukla konuştu." yazıldığında karşımıza çıkan farklı platformlar üzerinden yapılan bu içeriklerin sunuluş biçimleri incelenmiş ve son aşamada içeriklerin altında yer alan kullanıcı yorumları ele alınmıştır. Çalışmada doğruluğundan emin olunmayan bir haberin farklı mecralardan alınan etkileşimlerle dijitalin domine ettiği bir düzlemde nasıl hızla yayılabileceğine odaklanılmıştır. Ayrıca dijitalin yarattığı olanaklarda giderek kolaylaşan sahte haberin yayılması durumunun yine dijitalin olanaklarıyla çözülebilmeye yönelik geliştirilen "Teyit.org" ve "dogrulukpayi.com" gibi platformlarının kullanımının yaygınlaşmasının ne denli önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Pensilvanya'da Fern Hollow Köprüsü'nün açılış esnasında yaptığı konuşmadan sonra arkasına dönen Biden'ın yaklaşık 20 saniyelik görüntüsü, Türkiye medyasında farklı ve ilgi çekici başlıklarla yer bulmuştur. Örneğin; "Şimdiye kadarki bütün hareketlerini unutup: Biden 'pes' dedirtti" (OdaTV, 2022) ya da "ABD Başkanı Biden kırklara yedilere karıştı. İnlere cinlere talimat verdi." (Yeniçağ, 2022) şeklinde web haberlerinin yanı sıra, Youtube'da "Biden'dan bir tuhaf hareket daha: Bu sefer boşlukla konuştu." (Medyascope, 2022) şeklindeki başlıklar dikkat çekmektedir. Özellikle videolu haberlerin altına yapılan kullanıcı yorumları, haberin gerçekliğinin hiç sorgulanmadan kabul edildiğini göstermektedir. Biden'ın ileri yaşına atıfta bulunan yorumların çoğu onun bu videodaki davranışları sebebiyle aslında bulunduğu konumu taşıyamadığını ileri sürmektedir. Youtube'da arama butonuna "Biden boşlukla konuştu" yazıldığında ondan fazla resmi Youtube haber

kanalının konuyla ilgili sahte haberleri yayınladıkları görülmüştür.

Görsel 1

OdaTV'de Biden Haberi

Görsel 2

Yeniçağ Gazetesi'nde Biden Haberi

Youtube'da arama butonuna "Biden boşlukla konuştu" yazılınca doğruluğu sorgulanmadan oluşturulmuş onlarca içerik karşımıza çıkmaktadır.

Yeni medya mecralarının yanı sıra, benzer bir yaklaşımın televizyon kanallarında da sürdürüldüğü söylenebilir. Ayrıca bu programlarda olayın stüdyodaki konuklarla dakikalarca tartışıldığı ve yalan üzerine inşa edilen suni bir gündemle kamuoyunu yanlış yönlendirdikleri görülmüştür. Programın sunucusu tarafından Biden'ın boşlukla konuştuğu net ifadelerle izleyiciye aktarılmış, stüdyodaki konuklar ise haberi gülererek karşılamışlardır.¹ Programların bu kesitleri ise internette dolaşıma sokularak hem web siteleri hem de sosyal medya aracılığıyla kolaylıkla yayılabilmektedir.

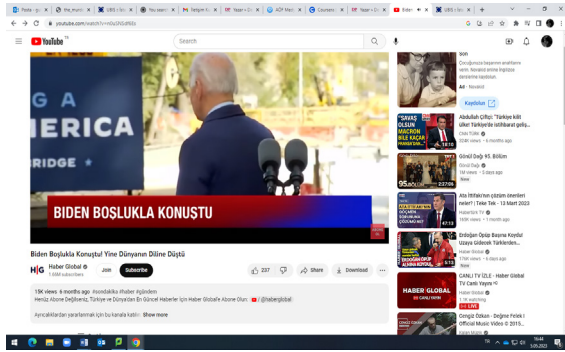
1 <https://www.youtube.com/watch?v=nOuSNSdf6Es>

Görsel 3

Görsel 4

Haber Global'de "Biden Boşlukla Konuştu." Haberi

Konuyla ilgili bugünün alternatif söylem alanlarından biri olan Ekşi Sözlük incelendiğinde, "joe biden'in boşlukla tokalaşması" ve "joe biden'in havayla tokalaşması" şeklinde farklı başlıklar altında kayda değer sayıda yorum yapıldığı göze çarpmaktadır. Yapılan yorumlarda, yukarıda bahsedilen resmi haber sitelerinden alıntı yapılarak olayın -sözde- doğruluğu teyit edilmeye çalışılmıştır. Youtube videolarının altındaki yorumlara benzer şekilde burada da "Amerika gerçekten de özgürlükler ülkesi, istediğin deliyi seçmekte özgürsün." "Bayramda kapıya gelen çocuklara şeker dağıtacak amca dünyanın süper gücünü yönetiyor." gibi örneklere rastlanmıştır.

Haber almada diğer sosyal medya mecralarıyla kıyaslandığında daha ciddi bir platform olarak kabul edilen Twitter'da konuya ilişkin tweetler

Görsel 5

Konuyla İlgili Twitter'da Üretilen İçerik Örnekleri

incelendiğinde, hem mesleği gazetecilik olan bireysel hesaplardan hem de kurumsal medya hesaplarından paylaşımların yapıldığı görülmektedir. Ayrıca, farklı meslek grupları ve demografik özelliklere sahip kullanıcıların da konuya dahil olduğu söylenebilir.

"Biden boşlukla konuştu" kelimelerini içeren bu tweetlerin çok sayıda kullanıcı tarafından yorumlandığı, retweet yapıldığı ve beğenildiği saptanmıştır.

Aynı başlık altında konuya ilişkin haberin doğru olmadığını aktarma çabası da dikkat çekmektedir. Konuya ilişkin dakikalarca yorum yapılan canlı yayın stüdyolarındaki konukları, gazetecilerin özelden haberin doğrusu konusunda uyarma çabalarının da yanıtsız kaldığı ifade edilmektedir.

Görsel 7

Konuya İlişkin Bir TV Programında Atılan Başlık

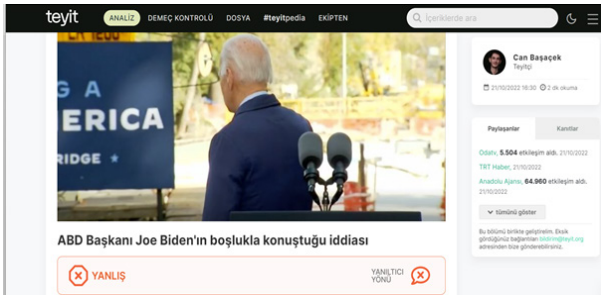
Sosyal medya platformlarında her bir etkileşimin o etkileşimde bulunan kullanıcının takipçilerine de ulaştığı düşünülüğünde yalan bir haberin nasıl bir hızla yayılabildiğini öngörebilmek zor olmayacaktır.

Farklı mecralarda çok sayıda etkileşim alan bu konuyla ilgili de hem *Teyit.Org* hem de *Doğruluk Payı.Com* siteleri üzerinden gerekli düzeltmeler yapılmasına rağmen kullanıcıların küçük bir çaba göstererek ulaşabilecekleri doğru bilgi yerine inandıkları yanlış ısrarla sürdürebildikleri dikkat çekmektedir.

ABD Başkanı Joe Biden'ın boşluğa konuştuğu iddiası üzerinden yapılan analizde farklı açılardan çekilen görüntülerde Biden'ın boşlukla değil arkasındaki kişilere doğru konuştuğu ortaya çıkmaktadır. 133 binden fazla görüntülenerek binden fazla paylaşım yapılan söz konusu bu videonun eksik bir açıdan sunulması bir sosyal medya platformu üzerinden yanlış anlamlar yaratmaya müsaade edecek bir biçimde dolaşıma sokulması, yalan haberin hem oluşması hem de yayılmasının ne kadar kolay ve hızlı olabileceğine bir örnek oluşturmaktadır.

Görsel 8

Haberin Doğruluğunun Sorgulanması (teyit.org)

Görsel 9

Haberin Doğruluğunun Sorgulanması (Doğrulukpayı)

Haber Medyasına Yeniden Nasıl Güveneriz?

Genellikle gerçeğe ilişkin en doğru enformasyonun aktarılmasıyla ilişkilendirilen haber kavramına dair Walter Lippmann, (1922) haber ve gerçeğin aynı şey olmadığı ve açıkça ayırt edilmeleri gerektiğini söylemiştir. Lippmann bu bağlam çerçevesinden neden ve ilişkileri analiz ederek gerçeğin kendisine ulaşılması gerektiğini söylemektedir.

Haberler kendi içinde tutarlı olmayan örtük ideolojilerden oluşmaktadır. Binlerce insan hikâyesi arasında keyfi içeriklerin serpiştirilmiş olduğu haber değeri olmayan haberleri yönlendiren asıl aktörler dünyayı şekillendiren küresel hegomonik ilişkilerdir. Bu nedenle dünyada ve hemen yanı başımızda duyulmaya değer binlerce insan hikâyesi varken büyük bir medya kuruluşu kaçak bir gelinin maceralarını aktarırken bir başkası da

yerel bir futbol maçını verebilir. Aynı anda dünyanın herhangi bir noktasında ise haberlerin dışına itilmiş milyonlarca insan ölebilir. Dünya küresel medya kuruluşları ve gazeteciler tarafından yok sayılan insani krizler, hak ihlalleri ve çatışmalarla doludur.

Dijital medya ortamı her an her saniye binlerce mesajın ve bilginin dolaşıma girdiği bir düzlemde. Bu ortamda herhangi bir mesajın dikkat çekmesi ne kadar güçlü duygularla ifade edilip edilmediğine göre değişmektedir. Bu yüzden kim daha fazla duyulur görülür yarışı en çok öfkeye mahal veren dijital bir rant ortamını teşvik etmektedir. Düşmanın kişisel olarak yok edilmesini amaçlayan her çevrim içi tartışma dizginsiz bir öfke tarzında sürdürülen kısır bir çatışma ortamı yaratmaktadır. Bu ortam en çok "iptal kültürü", gerçekleri saptırma, duygusal sömürü, karalama ve ideolojik ve dinsel bir çatışma yaratma gibi akli dışarda bırakan uygulamalarla gerçekleşir. Dijital medya ortamında öfkeyi kontrol altına alarak gerçeğin bu türden mücadelelerle çarpıtılmasını önlemek gerekmektedir.

Giderek yaygınlaşan dijitalleşme ve platformlar belli yönleriyle geleneksel medyaya göre pek çok avantaj sağlasa da platformlar aracılığıyla konuşabilmek, katılım sağlamak, etkileşimde bulunmak ve sürekli bağlantıda olmak ne kadar masum olabilir sorusuna Tüfekçi, şu sözlerle cevap vermektedir:

"...Özgürlükçü gelenekte; toplumsal ideallere ulaşmak üzere bilgili bir halk yaratmak; sağlıklı, rasyonel bir tartışma ortamı oluşturmak esastır. Güçlü kişi ve kurumların hesap verebilir olmaları, toplumun etkileşim halinde bulunması için ifade özgürlüğü bir araç olarak görülür. Şu anda ifade özgürlüğü bir araç değil, bir sonuç olarak görülüyor. Bu yüzden çarpıtmak ve engellemek mümkün. Bilgi toplumunun yaratılabilmesi, gerçek ile yalanı ayıran, karşıt görüşlerin de yer aldığı sağlıklı rasyonel, bilgi paylaşım ortamlarıyla mümkün. Günümüzün etkileşim algoritmaları, sağlıklı bir kamusal alana yer vermiyor. Teknoloji platformları propaganda, dezenformasyon, kutuplaştırma ve otoriter temelli iş modeli üzerinden, büyük bir gözetim alt yapısıyla hedefli, yaygın, otomatik reklamcılık yapıyor" (Özer, 2 Mart 2018).

Bilgi alanlarını haber değil de daha çok para kazanmak için sürekli reklam simsarlığı yapan platformların kendisiyle özdeşleştirmek platformlar için cazip bir şey olsa da bu durum bireyleri birçok nedenden ötürü Post-Truth'un

derin gölgesine hapsedmektedir. Bundan dolayı da dijital medya platformlarının daha çok görünmek, okunmak üzerine kurgulanan algoritmalarına karşılık bireylerin kullanıcı olarak kendi platform algoritmalarını geliştirmeleri gerekmektedir.

Kitlelerin haber medyasına yeniden güvenmesi için hem artık bir anlamda dijital düzlemde de varlık gösteren haber medyasının hem de bireylerin birtakım ilkeler ve prensipler geliştirip bunlara uyum göstermeleri önemli bir adımdır. Öncelikle haber ve enformasyon arasındaki farkın bilincinde olarak platformlar üzerinden yayılan her türden enformasyon karşısında şüphe duyulması ve bu şüphenin haberciliğin gerektirdiği meslek etik ilkelerin farkında olan oluşumlar veya isimler aracılığıyla giderilmesine özen gösterilmelidir.

Dijital kargaşada kaybolan güvenin yeniden inşası için bir diğer önemli yaklaşım da siyasi dürüstlüktür. Medya ve haber ilişkisinde etkin bir rol üstlenen siyasi aktörlerin sosyal medya hesapları üzerinden yaptıkları paylaşımlarda çıkar gözetmeksizin gerçeğin bilgisini aktarmaları yanlış bilginin çoğalmasını ve yayılmasını engelleyebilir. Ayrıca enformasyonun ilk duyulma yeri olan dijital platformlarda haberciliğiyle ön plana çıkmış isimlerin de gerçek habercilik refleksiyle varlık göstermeleri kitlelerin haber medyasına yeniden güvenmesine yardımcı olabilir. Tüm bunlarla birlikte dijital ortamda da haber medyası ve haberciliği kendi içinden bir alternatif yaratarak demokrasinin sağlıklı işlemesi, haksızlıklarla mücadele etme, bireylerin kendi kanaatlerini geliştirebilecek bir ortam yaratmada sorumlu hissedebilme çizgisine taşıyabilmek için gereken yasal ve etik çerçevenin ivedilikle inşa edilmesi gerekmektedir. Haber medyasına karşı yeniden güven duyulmaya başlanmasıyla hakikat sonrası çağın çarpıtmalarından kurtulup sağlıklı bilginin dolaşıma girmesi sağlanabilir.

Son olarak yeni medya platformlarının tamamen yalan haber yayma anlayışıyla varlık kazandığını söylemek de yanlış olur. Çünkü bugün paylaşılan bilgilerin doğruluğunu teyit etmek amacıyla başvurduğumuz platformlar da yine yeni medyanın

imkânlarıyla yaratılmaktadır. Örneğin, *Teyit.org* (Teyit, 2022) ve *dogrulukpayi.com* (doğrulukpayi, 2022) gibi platformlarda ABD Başkanı Joe Biden'ın boşlukla konuştuğu iddiasının gerçekliği sorgulanmakta ve yalan haberin yayılmasının önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Bu platformların haberin doğrusunu paylaşmaları kullanıcıya haberin yalan olduğunu ortaya çıkarabilecek imkânları sunsa da bu imkânları kullanmak, tam da yukarıda anlatıldığı üzere bireyin bilinçli bir dijital okuryazar ve dijital kullanıcı olup olmadığıyla ilişkilidir.

Sonuç

Bugün neredeyse her disiplinin kendi bünyesinde kullandığı bir kavram olan Post-Truth'u doğru bir şekilde anlamak ve açıklayabilmek özellikle haber medyası açısından son derece önemlidir. Farklı şekillerde tanımlanmaya çalışılan Post-Truth kavramı hâlâ daha belirsiz bir kavram olsa da odağında bir gerçeklik sorgulaması bulundurmaktadır.

Bir kitle iletişim olgusu olan medya, günümüz koşullarında yaşamın vazgeçilmez enstrümanlarından biri hâline gelmiştir. Teknolojinin gelişmesi küreselleşen dünyada etki gücünü çok geniş alanlara taşıyan bir medya gerçeği yaratmaktadır. Bugün medya hem çok büyük bir sektör hem de toplumu ve bireyi etkileyen çok güçlü bir mekanizmadır. Çağın koşullarına göre mevcut olan kitle iletişim araçları aracılığıyla kamuoyu veya hedef kamuoyuna çeşitli türden bilgilerin aktarılması sorumluluğu haber medyası olgusunu oluşturmaktadır. Basılı medya araçlarıyla başlayan haber aktarım süreci bugün çağın gerektirdiği koşullarla donatılarak büyümeye devam etmektedir.

Birçok alanda olduğu gibi fazla ve sürekli manipüle edilmiş enformasyonun dolaşımında olduğu buyüzyıl habere ve haberciliğe karşı da bir güvensizliğin oluşmasına neden olmuştur. Bu güvenin yeniden inşa edilmesi sağlıklı bir tartışma ortamı ve demokrasinin işleyici için son derece önemlidir. Gerçeğin çarpıtılması yalnızca bu çağda bir sorun olmasa da teknolojinin sunduğu imkânla yeni bir gerçeğin bu kadar hızlı ve kolay yaratılabilmesi bu

çağa özgü bir meseledir. Bu nedenle bir anlamda gerçeklik düzleminin yok edilmesiyle başa çıkmak için neler yapılması gerektiği üzerine düşünmek en çok kamusal bir sorumluluk üstelenen haber medyasının sorunudur.

Çalışma kapsamında ele alınan Joe Biden boşlukla konuştu örneğinde olduğu gibi bir haberin doğruluğunu teyit etmek yerine ilk gördüğümüz hâliyle sürekli başka platformlar üzerinden yayma refleksi hem haber hem de güvenilir enformasyon noktasında kusurlu bir alan yaratmaktadır.

Habere yeniden güvenmek için tüketelim ya da tüketmeyelim inanalım veya inanmayalım haberin gizemini çözmemiz gerekmektedir. Siyasi arenada ve enformasyon hiyerarşisinde öncelikli bir konuma yerleştirmeden habere sayısız içerik arasından uygun bir yer verilerek kaybedilen değer yeniden onanması sağlanabilir. Böylece anlamsız ve sihirli iddialardan sıyrılan haberler, sahtekârlığın ve hakikat-ötesinin bir aracı olmaktan çıkarak olması gereken yer ve anlama kavuşabilecektir.

Haber medyasına karşı yok olan güvenin inşa edilmesi için öncelikle mesleki bir profesyonellik gerektiren haber olgusunu sıradan enformasyondan ayırabilecek bir duruş sergileyebilmek gerekmektedir. Bunun için de şüphe duyma, eleştirel düşünme ve doğru bir medya okuryazarlığı bilinci gereklidir. Ayrıca dijitalleşmeyle artan bilgi yığını karşısında bu veriye katkı sunacak her paylaşımımızın sorumluluğunu üstlenmek, gerçeklerin üstünü örtmemek ve gerçeğe ulaşınca dek gerçeğin peşini hiç bırakmama refleksi edinilmelidir. Mevcut düzlemde haber medyasına yeniden güvenmede toplumda kanaat önderliği yapan kişilerin dijital platformlarda yalan bilginin karşısında bir tavır takınmaları ve onları takip eden insanlara her zaman doğruları söylemeleri de önemli bir adımdır. Ayrıca tıpkı geleneksel medyada gazetecilik pratiği uygulanırken gazetecinin yasal bir zorlama olmadan mesleğin ehemmiyeti nedeniyle kendiliğinden benimsediği meslek etik ilkelerinin dijital medya ortamında da benimsenmesi hakikat sonrası çağdan çıkmaya yardımcı olabilir.

Kaynaklar

- Alpay, Y. (2017). *Yalanın siyaseti: Yalanın meşrulaştırılması, hakikatin önemsizleşmesi ve hileli akıl yürütme teknikleri*. Destek Yayınları.
- Arendt, H. (1967). *Truth and politics*.
- Aristoteles, (2000). *Aristotle's metaphysics, stanford encyclopedia of philosophy*. <https://plato.stanford.edu/entries/aristotle-metaphysics/>
- Başaçek, C. (21 Ekim 2022). ABD Başkanı Joe Biden'in boşlukla konuştuğu iddiası. Teyit. <https://teyit.org/analiz-abd-baskani-joe-bidenin-boslukla-konustugu-iddiasi>
- Bozkurt Meriç, H. (2021). *Gazetecilik üzerine: Gelişen teknoloji ile değişen gazetecilik mesleği*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bufacchi, V. (2021). Truth, lies and tweets: A consensus theory of post-truths. *Philosophy and social criticism*, 47(3): 347-361.
- Ekşisözlük. (13 Kasım 2022). joe biden'in havayla tokalaşması. <https://eksisozluk.com/joe-bidenin-havayla-tokalamasi--7240751?p>
- Güngör, E. (26.10.2022). Joe Biden Katıldığı Açılışta Boşlukla Konuştu mu?. Doğrulukpayı. <https://www.dogrulukpayi.com/dogruluk-kontrolu/joe-biden-katildigi-acilista-boslukla-konustu-mu>
- Habermas, J. (2001). *İletişimsel eylem kuramı*. (Çev., Tüzel, M.). Kabalıcı Yayınları.
- Kaya İlhan, Ç. (2021). Gelenekselden dijital medyanın değişen yapısı. İçinde H. Ayhan Gökcek (Editör), *Dijital yönetim, pazarlama ve medya*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Keyes, R. (2017). Hakikat sonrası çağ. (Çev., Özçetin, D.). (3. Baskı). Deli Dolu Yayınları.
- Lippmann, W. (1922). *Public opinion*.
- Medyascope. (21 Ekim 2022). Biden'dan bir tuhaf hareket daha: Bu sefer boşlukla konuştu #shorts (Video). You Tube. <https://www.youtube.com/watch?v=H78bB6oEyMg>
- Mehmet Atakan Foça [@matakanfoca]. (22 Ekim 2022). 15 dakika analiz yaptıkları "Biden boşlukla konuştu" iddiası, internet uydurması. Biden'in el salladığı yerde insanlar var. Teyit'te bulgularıyla ıspatlamıştık. Yazımız, yayın sırasında duayen bir gazeteci tarafından konuklardan birine mesaj atılmasına rağmen, dikkate alınmamış. <https://twitter.com/matakanfoca/status/1583769157463846915>
- Muhbir [@ajans_muhbir]. (21 Ekim 2022). ABD Başkanı Biden bu kez de boşlukla konuştu. https://twitter.com/ajans_muhbir/status/1583377523106144256
- OdaTV. (21 Eylül 2022). Joe Biden'in bu defa boşlukla konuştuğu iddiası. <https://www.odatv4.com/dunya/simdiye-kadarki-butun-hareketlerini-unutun-biden-pes-dedirtti-254980>
- Orwell, G. (1946). *Politika ve ingiliz dili*. (1. Baskı). Horizon GB.
- Özer, Y. (2 Mart 2018). Demokrasi zehirlenmesi. Dünya Gazetesi. <https://www.dunya.com/kose-yazisi/demokrasi-zehirlenmesi/405458>
- Platon (2007). *Devlet*. (Çev., Eyüboğlu, S. & Cimcoz, M. A.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Terzi, A. (2020). Post-truth kavramı ve türkçe karşılıkları üzerine. *Türk dili*, 69 (820), 80-86.
- Uzun, R. (2011). *İletişim etiği*. Dipnot Yay.
- Yeniçağ. (11 Kasım 2022). ABD Başkanı Biden kırklara yedilere karıştı. İnlere cinlere talimat verdi. <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/inlere-cinlere-talimat-verdi-abd-baskani-biden-kirklara-yedilere-karisti--589458h.htm>

Extended Abstract

The concept of "Post-Truth," which has become one of the most popular terms in recent times, has been extensively discussed and continues to be a subject of discussion. While the definition and dimension of this concept may vary across different disciplines, it fundamentally points to a questioning of reality in the pursuit of meaning. Intellectual questioning of the truth is not a new phenomenon. Since ancient philosophical traditions, there have been extensive philosophical inquiries into what truth is or how it can be defined, as well as humanity's quest for reality. This is because truth is not merely a description of factual circumstances but also a tool that assists in the emergence of truth, in a sense, by guiding perceptual inferences and shaping the understanding of reality.

In the continuously evolving realm of information shaped by digitalization, it is evident that new types of questions have emerged regarding the reliability of information. However, associating the understanding of truth as continually being reshaped, as implied in the use of the term 'Post-Truth,' only with this era would, in a sense, claim that truth has always existed in its pure form in other periods. Although technology has advanced to the point of manipulating reality and taking deception tactics to unimaginable levels, the instinctual skepticism that humans have developed regarding the authenticity of truth is not limited to a specific era. Therefore, it would be appropriate to interpret thoughts on the widely used concept of 'Post-Truth' in today's context as an extension of each era's quest for reality based on its own conditions."

The speed and scale of globalization, along with the state of communication technology today, are creating an increasingly fragmented global surplus of information. In such a situation, even though news may pertain to an event, it is not possible to consider every event as news. Therefore, especially in today's conditions, there is a need for a framework of journalism that distinguishes

the event from the information overload that can lose its relevance within a minute. Under normal circumstances, the news value provides us with the most basic principles that establish this framework. However, contemporary technology has the ability to imbue characteristics of news to events that wouldn't traditionally qualify, and the news media operates in an environment where this is rewarded.

News is comprised of underlying ideologies that are often inconsistent within themselves. Amidst thousands of human stories, the true actors shaping the world are the global hegemonic relations that scatter arbitrary content among news items that lack news value. Therefore, while there are thousands of human stories worth hearing in the world and right in our backyard, one major media organization may report on the adventures of a runaway bride, while another might cover a local football match. Meanwhile, at any given moment, millions of people may be pushed out of the news as they suffer and perish in some corner of the world. The world is filled with humanitarian crises, human rights violations, and conflicts that are ignored by global media organizations and journalists.

The digital media environment is a realm where thousands of messages and pieces of information circulate every second. In this environment, the likelihood of any message grabbing attention depends on how strongly it is expressed with emotions. Therefore, the race to be heard and seen more is fostering a digital landscape that often encourages intense emotions, particularly anger. Online debates aimed at personal destruction, conducted in unrestrained anger, create a vicious environment of conflict. This environment is characterized by practices such as "cancel culture," distortion of facts, emotional exploitation, defamation, and the promotion of ideological and religious conflicts, all of which are irrational. In the digital media environment, it is necessary to control anger in order to prevent the distortion of truth through such types of struggles.

To regain trust in news, whether to consume or not, to believe or not, we must unravel the mystery of news. The damage can be repaired by giving appropriate place amid in the vast concept ground without prioritizing it in the political arena and the information hierarchy. In this way, news that transcends meaningless and magical claims can cease to be a tool for deception and transcendental truths, instead finding its rightful place and meaning.

Yazar Bilgileri

Author details

(Sorumlu Yazar **Corresponding Author**) Doç. Dr.,
İstanbul Aydın Üniversitesi, gulsunbozkurt@aydin.edu.tr,
Orcid: 0000-0001-9558-7577

Destekleyen Kurum/Kuruluşlar Supporting-Sponsor

Institutions or Organizations:

Herhangi bir kurum/kuruluştan destek alınmamıştır. None

Çıkar Çatışması

Conflict of Interest

Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır. None

Kaynak Göstermek İçin

To Cite This Article

Bozkurt, G. (2023). Post-truth çağında haber medyasına güvenin yeniden sorgulanması üzerine bir inceleme: "Joe Biden Boşlukla Konuştu". *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (63), 56-70, <https://doi.org/10.47998/ikad.1207649>